

۱- مقدمه

رشد فزاینده شهرنشینی در دهه های اخیر سبب شده است که توجه به صنعت توریسم به عنوان بزرگترین و متنوع ترین صنعت و نیز به عنوان هدفی قابل حصول در فرآیند توسعه پایدار، مورد توجه قرار گیرد. بسیاری از کشورها این صنعت پویا را منبع اصلی درآمد، ایجاداشتغال، رشد بخش خصوصی، تبادلات فرهنگی و انسانی و توسعه ساختار زیربنایی می دانند. سدها علاوه بر اینکه از منابع مهم تأمین آب و انرژی محسوب می شوند از ظرفیت های بالایی در جهت رشد و توسعه صنعت گردشگری نیز برخوردارند. مناظر طبیعی حاشیه دریاچه پشت سد از یک سو و سازه های عظیم عمرانی از سوی دیگر جاذبه های فراوانی را برای گردشگران ایجاد می کند.

در بسیاری از کشور های دنیا سدها و دریاچه های پشت آن از مهمترین قطب های گردشگری محسوب می شوند و سالانه هزاران مسافرا به سوی خود جذب می کنند.

به طور کلی سدها در موارد زیر قادر به جذب گردشگران هستند:

- ۱- راه اندازی فعالیت در زمینه ورزش های آبی از جمله اسکی روی آب و قایقرانی.
- ۲- ایجاد مجتمع های گردشگری و توریستی و فعالیتهای جانبی اشتغال زا در حاشیه سدها.
- ۳- پرورش آبزیان به منظور توسعه توریسم صید و ماهیگیری.
- ۴- بهره گیری از سازه های اصلی سد به عنوان مرکز بازدید شهروندان داخلی و خارجی.
- ۵- نزدیکی این سدها با سازه های تاریخی - فرهنگی و آثار باستانی و جاذبه های طبیعی گردشگری موجود در منطقه که امکان بهره برداری توریستی همزمان از این دو ظرفیت را می دهد.
- ۶- برگزاری تورهای علمی و فنی در زمینه های برق، عمران، مکانیک، آب و محیط زیست برای کارشناسان، اساتید و دانشجویان.

با توجه به قابلیت های نهفته بسیار در پیشینه ی منطقه مجن و همچنین افزایش جاذبه های توریستی این منطقه با شکل گیری دریاچه سد مجن، ضرورت شناخت و معرفی جاذبه های طبیعت گردی و گردشگری اکولوژیکی ناحیه مذکور، احساس می گردد. تدوین برنامه جامع گردشگری و طرح مدیریت منطقه متناسب با ظرفیت های محیط زیستی و ظرفیت برد منطقه و بر اساس اصل توسعه پایدار و محیط زیست در بهبود اقتصاد و فرهنگ مردم منطقه نیز، نقش مهمی را ایفا خواهد نمود.

۲- جاذبه های گردشگری منطقه طرح

استفاده از پتانسیل ها و توان واحدهای اکولوژیکی موجود در یک منطقه به منظور جذب گردشگران داخلی و خارجی یکی از راهکارهای مناسب برای پیشبرد اهداف زیست محیطی و نیز توسعه فراگیر و پایدار می باشد. منطقه اجرای پروژه در ناحیه مرکزی ایران، در شمال حوضه آبریز مرکزی، در محدوده استان سمنان و در فاصله ۴۳ کیلومتری غرب شهر شاهرود و در فاصله ۷/۵ کیلومتری غرب شهر مجن قرار دارد. از دیدگاه گردشگری، منابع بالقوه تا زمانی که به جاذبه تبدیل نشوند، ارزش گردشگری چندانی ندارند. ولی زمانی که خدمات و تسهیلات مناسب برای استفاده و بهره برداری از آنها مهیا گردیده و دسترسی به آنها صورت گیرد، اهمیت ویژه ای یافته و در توسعه بخش گردشگری نقش مهمی ایفا می نمایند. منابع گردشگری منطقه مورد مطالعه شامل موارد زیر می باشد:

الف) منابع آبی

مهمترین منابع آب منطقه رودخانه های سرتنگه یا پیسار و پیش ده یا داستان هستند، که از به هم پیوستن آنها رودخانه مجن شکل میگیرد. احداث سد مجن به ارتفاع ۳۸ متر و با ظرفیت ۳.۳ میلیون متر مکعب که در شمال غربی این شهر و در مسیر رودخانه داستان و حدود ۳ کیلومتری آبشار داستان احداث شده، چشم انداز بسیار زیبایی را بوجود آورده و به یکی از جاذبه های مهم گردشگری منطقه تبدیل خواهد شد. همچنین احداث این سد به توسعه کشاورزی و باغداری، فضای سبز، حیات وحش و تلطیف میکرواقلیم منطقه کمک شایانی می نماید.

آبشار تنگه داستان

این آبشار یکی از جاذبه های مهم گردشگری شهرستان شاهرود و استان سمنان محسوب میشود. این آبشار که مجموعه ای متشکل از ۴ آبشار متوالی و به ارتفاع ۸ تا ۲۰ متر است در بین دو سنگ عظیم الجثه قرار دارد و بیننده در نگاه اول می پندارد که سنگ ها در حال فرو افتادن است. ریزش آب آبشار با گذشت قرن ها موجب شسته شدن سنگ های آهکی کوه و ایجاد کانالی چند ده متری تا محل فعلی آبشار شده و زیبایی خیره کننده آن هر بیننده ای را مجذوب می کند. آب این آبشار که تامین کننده آب کشاورزی، باغات و اراضی مچن است به قدری سرد است که وقتی کسی وارد دهانه کانال می شود سرمای شدیدی وجودش را فرامی گیرد و حتی در تابستان دمای آب کمتر از ۱۰ درجه سانتیگراد است.

آبشار تنگه اسمال نیز در فاصله حدود ۲ کیلومتری آبشار تنگه داستان و در غرب این آبشار منظره ای زیبا خلق کرده و ارتفاع ریزش حدود ۱۰ متر از شکاف کوه و ایجاد حوضچه های سنگی که در اثر ریزش آب ایجاد شده و ادامه مسیر آن که به محل تلاقی دو آبراهه می رسد بسیار زیبا و دارای پوشش گیاهی درختچه های ارس و زرشک و ... است.

(ب) پوشش گیاهی و جانوری

وجود انواع گونه های گیاهی، درختان و درختچه ها چشم انداز جالبی برای بازدید کنندگان به وجود آورده است. مراتع مشجر و درختان پراکنده ارس و زرشک و بیشه های کوچکی که در دره ها و در لابلاي صخره ها و تنگه ها به وجود آمده است، جلوه ویژه ای به این منطقه داده است. از ویژگیهای منحصر به فرد این منطقه وجود درختان کهنسال و دیر زیست ارس در اراضی زراعی شهر مچن است که مورد توجه طبیعت دوستان و زیست شناسان قرار گرفته است. باغات سیب و زردآلو در مزارع اطراف شهر چشم انداز جالب و مکانی مناسب برای گذران اوقات فراغت مردم این شهر محسوب می شوند. هوای نسبتاً خنک، پاک و سالم و طبیعت بکر یکی دیگر از انگیزه های مهم گردشگران به این مناطق محسوب می شود.

درختانی همچون زرشک در کوههای اطراف دیده می شوند که گاه بیشه های کوچک و مناظر زیبایی را پدید آورده اند. همچنین گیاهان دارویی و صنعتی همانند آویشن و کتیرا و گیاهان و سبزیهای خوراکی نیز در این مناطق می رویند که علاقه مندان خاص خود را دارد.

کوهستانهای منطقه مورد مطالعه از ارتفاعات مهم شهرستان شاهرود محسوب می شود که محل زندگی میش و قوچ اوریال، آهو و همچنین حیوانات دیگری همانند خرس و خوک و پرندگانی همچون کبک، کبک دری

، قرقاول و بلدرچین می باشد و برای افرادی که علاقه مند به دیدن این نوع حیوانات هستند، دارای قابلیت ویژه ای می باشد.

ج) کوهها و ارتفاعات

کوهنوردی و صخره نوردی از جمله ورزشهایی است که امکان انجام آن در ارتفاعات اطراف تنگه داستان وجود دارد. با توجه به ویژگیهای زمین شناسی و ژئومورفولوژی و پوشش گیاهی منطقه، امکان برگزاری تورهای آموزشی برای دانشجویان رشته های زمین شناسی، جغرافیا و زیست شناسی در منطقه داستان و اطراف شهر مجن مهیا می باشد.

د) منابع فرهنگی

وجود امام زاده ابراهیم (ع) و درختان کهنسال و دیر زیست ارس، از مهمترین جاذبه های فرهنگی و تاریخی این منطقه است. شیوه معیشت روستایی مانند کشاورزی و دامداری سنتی از دیگر جاذبه های فرهنگی محسوب می شود. آداب و رسوم خاص مردم این شهر از جمله مراسم عروسی و عزاداری و... نیز از قابلیت ها و توانمندیهای فرهنگی مردم این شهر است. از دیگر منابع فرهنگی در زمینه گردشگری پخت انواع نان های سنتی و محلی، بازیهای محلی و بومی و تهیه و تولید انواع صنایع دستی میباشد.

۳- وضعیت بهره برداری از جاذبه های گردشگری منطقه

علیرغم وجود جاذبه های متنوع گردشگری در سطح منطقه و فاصله نسبتاً مناسب با شهر بزرگ شاهرود، هیچگونه تاسیسات خاص گردشگری تاکنون در این شهر و مناطق همجوار آن ایجاد نگردیده است. آبشار زیبا و دیدنی معروف به تنگه داستان با جاذبه های گردشگری در شمال شهر مجن فاقد امکانات رفاهی و اقامتی و جاده دسترسی مناسب است.

همه ساله تعداد زیادی از گردشگران داخلی برای بازدید از این آبشار راهی این منطقه می شوند که بسیاری از آنها به علت نبودن جاده دسترسی مناسب به این آبشار، موفق به بازدید از این مکان زیبا نمی شوند خاکی و نامناسب بودن جاده دسترسی به این آبشار باعث شده که تنها تعداد اندکی موفق به بازدید از این مکان شوند.

متأسفانه در محوطه این آبشار هیچگونه امکانات اقامتی و حتی سایبان کافی برای استراحت مختصر مسافران در نظر گرفته نشده است.

عرض کم این جاده به گونه ای که عبور دو خودرو از کنار یکدیگر به سختی انجام می شود. نداشتن رستوران و سوپر مارکت و امکانات رفاهی و اقامتی را باید از دیگر مشکلات آبشار تنگه داستان ذکر کرد.

بر اساس بررسی های محلی، در روزهای عادی حدود ۲۰ الی ۵۰ نفر و در تعطیلات آخر هفته در فصول بهار و تابستان بین ۲۰۰۰ الی ۳۰۰۰ نفر و در روز سیزدهم فروردین ماه در روز طبیعت بیش از ۴۰۰۰ نفر از مردم شهرها و روستاهای اطراف برای گردش، تفریح و گذران اوقات فراغت به این منطقه می آیند.

۴- کلیات طرح

با توجه به توضیحات ارائه شده شهر مجن، تنگه داستان و مناطق اطراف آن دارای موقعیت ویژه ای از نظر آب و هوا، طبیعت و ویژگیهای توریستی در سطح شهرستان شاهرود می باشد که با توجه به احداث سد مخزنی مجن مطالعه و مرمت و حفظ بافت تاریخی این شهر، توسعه فعالیت های گردشگری موقعیت منحصر به فردی پیدا خواهد کرد. لذا به منظور حفظ طبیعت و توسعه گردشگری پایدار، حفاظت از طبیعت منطقه در اولویت قرار دارند. علاوه بر آبشار تنگه داستان، آبشار های ولایت، تنگه اسمال و این شهر را به شهر آبشار های روان تبدیل نموده است. به دلیل قرار گرفتن این شهر در منطقه کوهستانی و داشتن آب و هوای مناسب به یکی از شهرهای زیبا و دیدنی کشور تبدیل شده است، در پاییز و زمستان سرد و یخبندان همراه با بارش برف سنگین و در بهار و تابستان معتدل است .

وجود آثار سفالی و قلعه هایی در اطراف شهر مجن و همچنین درختان کهنسال ارس که در منطقه به نام سور مشهور هستند، نشانگر قدمت تاریخی این منطقه است. آنچه که مجن را از نظر جلب جهانگرد ممتاز ساخته است، سبک معماری و بافت پلکانی و طبیعت زیبای آن است. در این شهر خانه ها گرداگرد تپه ای در دامنه کوه و در میان دو رودخانه پی حصار و پیش ده که از کوه های اطراف سرچشمه می گیرند و به صورت پلکانی بنا شده اند که حیاط خانه شمالی سقف خانه جنوبی می باشد. در مجموع طبیعت سرسبز و رودخانه های جاری، بافت پلکانی شکل، آبشار ولایت، چشمه هفت رنگ، منطقه گردشگری فرحزاد، آبشار تنگه اسمال و منطقه گردشگری درخانیاب مجن را به باغی دلگشا در حاشیه کویر مبدل ساخته است.